

»Mogoče boš še kdaj udaril
kakšno črko v ekran.«

Aleš Berger: OMARA V KLETI

Mladinska knjiga, 2011;
zbirka Spomini in izpovedi;
201 str.

Omara iz naslova ni garderobna. Aleš Berger ne govori niti o kredenci. Kar je najbrž že intuitivno jasno, je, da bo govora o knjižni omari. In to ne o tisti, ki je v uporabi in ki bi zaradi prostorske stiske romala v klet, ampak očitno o tisti, ki jo raziskuje in privleče na dan iz ropotarnice spomina. Medtem, ko brska po knjigah svojega otroštva (ne: otroških knjigah, na kar sam opozori), ne dobi samo teh, ampak tudi vse tiste prigode, navade, poznanstva, opise krajev in prevajanj, ki spadajo v preostali panoptikum njegovega življenja. In če se bralec osredotoči na mojstrstvo prevodov, slednji ne bodo nikoli končali v ropotarnici.

V Krokijih in beležkah (Maribor, 1998) Berger pove, da je knjižica nastala z namenom, da si zabeleži nadrobnosti, ki bi sčasoma gotovo potonile v pozabo. Pa da je imel med prevajanjem v Arlesu toliko časa, da je pisal neke vrste dnevnik (del Krokijev je dnevniškega zapisa). Prevajanje v tem francoskem mestu je za pisca gotovo vsakič znova zelo pomembna izkušnja, saj ji odmeri kar polovico Krokijev. Svoje arležanske začetke in bivanje (nazadnje leta 2010) popisuje tudi v Omari v kleti. Nostalgичno navajanje tamkajšnjih sprememb, pa najsi govori o današnjem dostopu do novic in možnosti lovljenja radijskih valov prek interneta ali o spremembi lokalov, ljudi ali o svojem staranju, ujame v lirizirane odstavke, ki mestoma prehajajo v ritmizirano in tudi pesniško prozo. Ritem v tem primeru diktirajo anafore. Avtor se svojih stavkov in povedi ne trudi strpati v podobne dolžine, saj jih včasih (ravno besede včasih, včeraj in kaj

določajo ponavljajoči ritem enaindvajsetega eseja; glede na to, da le-ta opisuje oddaljeno se preteklost, dvomim, da se gre za nepremišljeno, posrečeno naključje) raztegne do celih, sicer kratkih odstavkov.

Koliko primerkov Gutenbergove galaksije je že sedelo v Bergerjevih rokah glede na delo, ki ga je opravljal! To svoje početje proti koncu sam opredeljuje kot vedno bolj dvomljivo, vprašljivo. Ampak ne zaradi kakršne koli oporečnosti svojega dela, ampak v luči spremenjene družbeno-politične slike, v luči kritike le-te. Sumničav je in se včasih (samo fiktivno, v svojem nostalgичnem premlevanju) slepo oklepa starejših navad. Pri tem imam v mislih splet in vprašanje zatona klasične, vezane knjige ter s tem založništva, tiskarjev, knjižničarjev; pa tudi njegovo cepetajočo jezljivost nad spremenjenimi imeni in ambientu njemu nekaj ljubih lokalov. Dvom in strah pred spremembami v založništvu poosebi s furijo, ki pride, odide in se vedno znova vrne z založniško pogodbo v rokah, zahtevajoč nenehno zniževanje honorarja.

Izredno duhovit je Bergerjev opis živalskega kraljestva, vpletenega v izid novih knjig: ljudi, ki jih poimenuje družina knjižnih ščipalcev. Kot bi šlo za splošne značilnosti in obnašanja določene vrste živali, jih poimenuje ležetrudniki, samotarci, spreminjavčki, smrkeži (ipd.), glede na to, kako opravljajo svoje delo. Zase postavi diagnozo, da v sebi pripoznava kratkonosega drsalca, pogorelčika in migetalkastega kamenega črva (kar koli naj bi to že pomenilo; po sami tvorbi imen sodeč, nima s tem v mislih nič perspektivno aktivnega). Zoološko rodoslovno drevo razkriva tipologijo knjižnih urednikov, prevajalcev, kritikov in drugih besedilnih prežvekovalcev (če si drznem tudi jaz govoriti tako metaforično).

Res je, da je esej izmuzljiva opredelitev. Toda: pri predalčkanju v to ali ono zvrst je

dovolj očitno že napis/oznaka na naslovnici: spomini, izpovedi. Opise določenih obdobj (otročstvo, mladost, delo na radiu, uredni kovanje, prevajanja, druženja z literati) podaja avtor v prvi osebi in v svojo pripoved pogosto vključuje notranje monologe, ki se z velikostjo pisave tudi vizualno ločijo od predhodnega teksta. Drugače povedano: veliko esejev ima dvodelno zgradbo: najprej je predločen skozi subjektivno sito precejšen opis preteklih dogodkov in dejanj, ki mu sledi lirično, izpovedno refleksivni monolog. A te formule se ne da zvesti na celoto. Poleg monologov so v pripoved vloženi še kakšni dnevniški zapisi, beležke, kratke pripombe ali tako imenovana pisma oziroma oz. pismenca. Berger se preizkusi tudi v »avtorski poeziji«, kot hommage Niku Grafenauerju. Kitico namreč posveti prijatelju ob njegovem odhodu z Mladinske knjige leta 1995. Prav vsa ta razkrivanja osebnih odnosov s čaščenimi imeni slovenske (in tuje) književnosti in prevajalske srenje dajejo besedilom njihovo razigranost in sproščenost, ki bi jo – sodeč po stilu – pripisali vedremu mladostniku. Koliko anekdot se lahko porodi le s tem, da človek ždi nad tekstom in skuša iz francoščine potegniti in prenesti v svoj jezik prav to, kar je bilo v originalu povedano, in na način, ki mora biti karseda zvest izvirniku! Zagate, ki uidejo bralcu končnega izdelka, za nepoznavalca francoskega jezika pa nepomembne zadrege.

Teh dvaintrideset besedil bi lahko recimo bilo dvaintrideset feljtonov v časopisu, ki bi izhajal petinšestdeset let. In če že navajam definicijo feljtona iz SSKJ, bi bilo vsekakor modro prisluhniti še njegovi kritičnosti, tj. dvaindvajsetemu Bergerjevemu besedilu (Država brez slovarja), v katerem odkrito polemizira z zastarelostjo po osamosvojitvi izdanega slovarja, ki pa še ni dovolj vsebinsko prenovljen, ki bi bil v koraku s časom, da drugih napak niti ne izpostavlja(m). Po-

dobna kritika je enako žolčno izražena že v Krokijih in beležkah. Čeprav je med objavo obeh del minilo nič manj kot trinajst let ... Teme, ki jih izbira pisec Omare v kleti niso aktualistične, presenetljive, senzacionalistične. Niso torej feljtoni. Besedila pa se tudi ne odpirajo za dialog z (morebitnim, odsotnim) drugim. Stališča so sicer argumentirana s primeri, ki pa ne služijo logičnemu izpeljevanju. Mogoče imajo funkcijo anekdote. Vsekakor je treba povedati, da so vsi sestavki stilno dovršeni (čeprav je skoraj toliko stilov, kolikor je besedil), da so v njih predstavljene osebne misli, ideje in občutja o svetu, umetnosti in življenju. Torej lahko rečemo, da gre za eseje; a ne takšne vrste, da bi se okoli njih razvemale razprave; ali gre za strogo znanstveno ali umetniško zvrst ali za nekaj vmes. Mogoče se z osebno izpovednostjo in načinom pisave Berger nagiba bolj k literaturi kot k »znanosti«: njegovi eseji tako niso le polliterarna, temveč »tričetrtliterarna« zvrst.

Avtor ne piše o svoji družini, ne sledi trendom sodobnih resničnostnih šovov, v katerih posamezniki pred očmi gledalcev razglašajo svoje dnevne obrede, čustvene stiske in do neke mere tudi intimna opravila: besedila ne ponujajo ničesar ceneno erotičnega za lahkotno, »plažno« branje ... Oponašanje sodobnih trendov ni potrebno. Zareza, ki jo s svojim delom podaja, se tiče lastnega razpotja, Janusovega obraza, razcepljenega med je bilo in bo; gre se za reflektirano slovo od »delovne dobe« (naj se to sliši še tako uradno). Je nekakšen uvod v kontemplacijo jeseni življenja. V zaključku zadnjega dela, pogovora za revijo Sodobnost, zvenijo sklepne vrstice skoraj kot memento mori. Vrženost v negotovost bodočnosti strne v lirično-prozne vrstice epigramatične jasnosti: »Mogoče boš še kdaj udaril kakšno črko v ekran.«

Pavla Hvalič

»Še vijolice ne dehtijo več kot nekoč«

Darinka Kozinc: TIŠINA SE JE UGLASILA

založba Educa, 2011;
118 str.

Avtorica, mag. Darinka Kozinc, nekdanja profesorica na Srednji lesarski šoli v Novi Gorici, kasneje tudi njena dolgoletna ravnateljica, političarka in še marsikaj, je doslej izdajala predvsem knjige pravljič za otroke. Pričujoče delo je njena prva knjiga kratke proze za odrasle. Pripovedi so dolgo čakale na knjižno objavo, vendar v tem vmesnem času niso zastarale, ravno nasprotno: dobro so se umedile in ko se je, kot pravi naslov, tišina ravno prav uglasila, jih je avtorica z večje usmerjenim veznim besedilom postavila v harmonično mozaično strukturo.

Knjigo je izdala novogoriška založba Educa decembra 2011; oblikovala jo je Vaska Trobec. Prinaša dvaindvajset kratkih zgodb, sicer opremljenih z letnico nastanka, a razporejenih po vsebinskem in ne kronološkem kriteriju. Vse so bile že objavljene v revijalnem tisku, mnoge med njimi so bile nagrajene na literarnih natečajih. Kot zapisuje avtorica v uvodu, »so se zgodbe nizale skozi leta«. Drobtice zanje je »zbirala po primorski pokrajini«, jih napaberkovala »v ranjenih vaseh, ujetih med kraške hribe in Vipavo«. Večina zgodb se torej dogaja v Spodnji Vipavski dolini, od koder izhaja avtorica. Nekatere se dotaknejo Krasa, spet druge so postavljene v Egipt. Uvod nakazuje tudi vsebino: zgodbe govorijo »o naših ljudeh v nekem času, med trnjem in soncem«.

Prvi sklop obsega zgodbe, ki se vsebinsko navezujejo na tisto obdobje zgodovine, ki je bilo za naše ljudi verjetno eno najtežjih, tako v političnem kot v ekonomskem smislu. Avtorica zajema iz družinskega in širšega spomina ter spleta pripovedi o ale-

ksandrinkah in njihovih usodah; usodah, ki so domačim izvajljale občutja sočutja in žalosti (Aleksandrinkino pismo), veselja, ponosa, pa tudi dolgo zatajevanje jeze (Sko-delica). Zadnja zgodba iz tega sklopa (Jaz, aleksandrinka) sega v sedanost. Glavna junakinja dobi odpoved v službi. Brska po predalih z razmetanimi spominki in spomini. Pomisli, da bi lahko odšla za varuško kam v tujino. Ko odpotuje, se zave, da je postala novodobna aleksandrinka.

V drugem sklopu so nanizane zgodbe, ki predejo spomine na avtoričino otroštvo. Med njimi izstopata zlasti dve pripovedi. V prvi (Bambola), se bo prepoznal marsikdo, ki je po drugi svetovni vojni hlepel po drobcih kapitalistične bleščave, v kakršni je živel svet onstran meje. Druga, Kšeftarica, pa prikazuje usodo neke matere, vdove, ki živi za otroka in pestuje sanje za prihodnost: ustvariti dostojen dom otrokom in sebi, četudi s ponižnim služenjem v bogatih družinah. Pa bosta otroka v novi hiši razumela njeno žrtev ali pa ji bosta nemara očitala, kakor se rado zgodi, da se je udinjala bogatim tujcem in ju posledično zanemarljalo, ko sta jo najbolj potrebovala? Ji ne bosta očitala, da je požrla dostojanstvo, zaradi česar ju je razžirjal sram? Tretji sklop sestavljajo bolj intimne zgodbe, v katerih so, tako se vsaj zdi, najbolj prisotni avtobiografski elementi. Prevladujejo spomini na pretrgane skrivnostne vezi med moškim in žensko, zamujene priložnosti, v molk potisnjene besede, nezavedanje o iztekajočem se času, njegovem in njenem (Zamolčano). Ko duša ne prenese več molka, se izlije v pesem (V teranu med). Četrty sklop se dotika občečloveškega izkustvenega sveta, izrisujejo se drobci vsakdanjosti, ki jih avtorica mojstrsko stke v zanimive podobe in dogodke (Onadva, Dvojnici). Stvari se postavijo na svoje mesto. Strasti se umirijo in zrela duša spozna vrednost domačega ognjišča (Odlo-